

Peter Handke

Nacht op de rivier

Een vertelling

Uit het Duits vertaald door Gerrit Bussink

De vertaler ontving voor deze vertaling
een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds

Deze vertaling kwam mede tot stand dankzij ondersteuning
van het Goethe-Institut

Omslagontwerp Nico Richter

Oorspronkelijke titel *Die morawische Nacht*

© Peter Handke en

Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 2008

© Gerrit Bussink en

Uitgeverij Wereldbibliotheek bv

Nieuwezijds Voorburgwal 330 · 1012 RW Amsterdam

www.wereldbibliotheek.nl

ISBN 978 90 284 2509 5

E-BOEK 978 90 284 4050 0

De boot lag niet voor anker, maar was met touwen slordig aan bomen of elektriciteitsmasten vastgelegd, en wel zo dat ze makkelijk en vlug losgemaakt konden worden – om te kunnen vluchten of om van het ene moment op het andere verder te varen of te keren, stroomopwaarts of stroomafwaarts. (Als gevolg van de jarenlange oorlog was de Morava dichtgeslibd met zand en modder, maar in die tijd was de rivier over grote afstanden – tot aan de brongebieden van de zuidelijke en westelijke Morava – weer beperkt bevaarbaar dankzij een vrijwel alles genezende economie, die zelfs de grenzen overwon van ons tot Europees zorgenkindje vervallen land.)

In de nacht dat we naar de boot werden geroepen, had hij aangelegd tussen het dorp Porodin en de stad Velika Plana. Velika Plana ligt weliswaar dicht bij de rivier, maar de roep kwam van de oever bij Porodin, van een plek op grote afstand van de brug die de beide plaatsen met elkaar verbindt, en zo zigzagde ieder voor zich, nu eens links-, dan weer rechtsaf slaand, over de van veld tot veld van richting veranderende landbouwweggetjes. Omdat we op dat moment, verspreid over de boerderijen, allemaal in Porodin of een van de naburige dorpen verbleven, vormden wij, vroegere vrienden, metgezellen, verre burens, medespelers van de schrijver – waarbij ieder van ons telkens voor één etappe zijn reisgenoot was geweest – al gauw een soort stoet van auto's, fietsen, tractoren en deze of gene voetganger, die dwars over de akkers even vlug opschoot als de anderen met hun voertuigen over de hobbelige weggetjes, die zich steeds weer van het doel verwijderden en dan ergens doodliepen. En hoewel het maar een steenworp naar de oplichtende letters van de MORAVISCHE NACHT leek, moesten natuurlijk ook de voetgangers af en toe opeens afbuigen voor een diep door het land snijdend kanaal en meteen daarna nog een keer voor een ondoordringbare wilde haag.

Waarom had onze schipper juist in de buurt van Porodin domicilie gekozen? We konden er slechts naar gissen; sommigen dachten dat het kwam door het op de hele Balkan bekende verhaal van

tussen de oorlogen – als het daar geen oorlog was, was het altijd ‘tussen de oorlogen’ – dat een dorpsgenoot in het gemeentegebied een marskramer had vermoord, waarna het hele dorp elk jaar op die dag boete deed. Anderen dachten dat hij eerder vanwege de Morava was verhuisd. Hij wilde naar de rivier kunnen kijken, vooral naar de glanzende bochten, de ene stroomopwaarts, de andere vlakbij stroomafwaarts. Weer anderen vermoedden dat het in de eerste plaats was vanwege de vele tweesprongen en kruisingen in het grote dorp, waar hij zomaar wat op het terras van een Balkanees hoekcafé wilde zitten met in de verte de tegen de helling op grazende schapen en voor zich de aartstroebele wijn.

Het was nog lang geen middernacht. Als op afspraak waren we vroeg naar bed gegaan en toen de roep weerklonk, hadden we al diep geslapen. Toch waren we meteen klaarwakker. Geen moment van slaapdrunkenheid of wankeling. We waren op verschillende manieren gewekt, de meesten door de mobiele telefoon. Maar er waren er ook een paar bij wie een bode op de poort had geklopt of een keitje tegen het raam had gegooid – één keer zacht kloppen en één steentje waren voldoende geweest. Iemand die zich bij de stoet aansloot vertelde dat hij op zijn bed in Porodin, met de gordijnen wijd open, uit zijn slaap was gerukt door de bijna gebiedend stralende letters in de verre uiterwaarden van de Morava. Waarna de volgende die zich aansloot liet weten dat hij was opgeschrikt door een signaal, dat eerder van een schip afkomstig leek dan van een woonboot. Opgeschrikt? Misschien. Maar het was geen gewone schrik geweest. En hoe dan ook was er geen woord aan te pas gekomen. En hoe dan ook had ieder van ons het gevoel gehad dat hij door de roep bij zijn kraag werd gegrepen, onzacht en zacht tegelijk. De telefoons waren maar even overgegaan. En die ene die, alert zoals je bent wanneer je uit een diepe slaap komt, al een fractie van een seconde eerder opnam, hoorde alleen een lach, een heel korte, nauwelijks waarneembare lach, op de drempel tussen waken en slapen, maar daarom des te duidelijker, en dat wilde – zonder woorden – zeggen: ‘Opstaan!’ Het was een melodieuze lach, niet de lach

van onze vriend van de boot, maar duidelijk die van een vrouw, wat de daarnet gewekte echter niet verbaasde. Op dat moment verbaasde niets hem, en dat gold ook nog toen hij onderweg was over de velden en het braakland – ondanks de vruchtbare rivierklei en de grenzeloos florerende nieuwe economie kwam er steeds meer land braak te liggen – en tot hij de MORAVISCHE NACHT had bereikt. Er was absoluut niets wat ons op het moment van ontwaken lang voor middernacht nog verbaasde. Dat gold ook voor het uur daarna, toen we overal overheen hompelden en strompelden: geen moment van verbazing. Het overheersende gevoel was er een van grote frisheid, die zowel van de nachtelijke buitenlucht als diep uit ons binnenste kwam; een allesomvattende frisheid.

De eersten die de boot bereikten waren de voetgangers. Wie met een voertuig kwam had dat – zelfs als het om een fiets ging – ver voor de oever van de Morava moeten laten staan; door de toenemende onbegaanbaarheid, door steeds meer sloten en geulen en dikke doornige barrières was er geen doorkomen meer aan. De aan de duisternis gewende wandelaars hadden weinig moeite met de door- en overgangen, terwijl zij die met een voertuig kwamen na het uitdoen van de lichten en het doven van de fietslampen nog een tijdje nachtblind hun weg zochten. Zo verteld, lijkt het een hele groep geweest te zijn, heel veel mensen, een echte stoet. Maar de schijn bedroeg: het leek maar zo in het nachtelijke rivierlandschap. We waren met niet meer dan zes of zeven man, min of meer overeenkomstig het aantal uren, episodisch, hoofdstukken van de nacht tot het aanbreken van de ochtend. Het jaargetijde: niet lang na het begin van de lente. De datum: niet lang voor het orthodoxe paasfeest, dat in dat jaar, anders dan vroeger, naar hetzelfde tijdstip was verplaatst als het in de rest van Europa gebruikelijke paasfeest, en daar wilde men ook in de toekomst aan vasthouden. Maanstand: nieuwe maan. Wind: lichte nachtbries, in de buurt van de rivier iets krachtiger. Wolkenvelden langzaam van west naar oost drijvend. Eerste zomerse sterrenbeelden, die ons aan het eind van de nacht

gedurende een klein uur toch nog een blik gunden op Orion en enkele andere laatste winterse sterrenbeelden.

Anders dan sommigen misschien hadden verwacht, was de voormalige schrijver op zijn woon- en vluchtboot alleen toen hij ons ontving. Ook bleek hij, anders dan menigeen had verwacht of gevreesd, in goede gezondheid te verkeren, zoals men vroeger gezegd zou hebben; niet bepaald springlevend, maar toch stevig op zijn benen staand (terwijl hij in de tijd van zijn schrijverschap voortdurend stond te trappelen – een voor hem destijds typische houding – wat echter ‘niets wilde zeggen, want in ons dorp stond altijd iedereen te trappelen, van kindsbeen af’); heel stil stond hij daar, vooral als je bedenkt wat deze en gene van de geroepen ter ore was gekomen over zijn rondreis, *daura*, deels ook vlucht, deels ook verkenningreis, deels ook dodenrit, deels ook dollemanstocht door zijn vaderland Europa.